

RS

اروپا و تخریب مذاکرات صلح؟

در پی نشست هفته گذشته مقام‌های اروپایی و اوکراینی در پاریس، گفته می‌شود ۲۶ کشور بر سر مشارکت در تشکیل نوعی نیروی نظامی برای استقرار در خاک اوکراین پس از پایان درگیری‌ها، به توافق رسیده‌اند.

سه هفته پیش از آن، ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه، در کنفرانس مطبوعاتی اجلاس انکوریج خاطرنشان ساخته بود که امنیت اوکراین باید به عنوان بخشی از هرگونه توافق‌نهایی تضمین گردد. با این حال، مقامات روس همواره تأکید کرده‌اند که این تضمین نمی‌تواند در قالب استقرار نیروهای رزمی غربی در اوکراین باشد. به دنبال نشست اخیر، پوتین با این اعلام که چنین نیرویی یک «هدف مشروع» برای ارتش روسیه خواهد بود، بر شدت تنش‌ها افزود.

حال این پرسش مطرح می‌شود که چرا رهبران اروپایی بر طرح‌هایی اصرار می‌ورزند که در صورت اجرا، آن‌ها را در معرض خطر یورپایی مستقیم با بزرگ‌ترین قدرت هسته‌ای جهان قرار می‌دهد. پاسخ، نگران‌کننده به نظر می‌رسد. یک احتمال را می‌توان در میزان اعتبار اظهارات روسیه جست‌وجو کرد. پوتین در اوایل جنگ به «تهدیدهای هسته‌ای» متوسل شد؛ اما اروپایی‌ها خطوط قرمز روسیه را شکستند و با واکنشی مواجه نشدند. احتمال دیگر، ریشه در رویکرد هنجارمحور و دیرینه غرب نسبت به مسائل امنیتی اروپا از پایان جنگ سرد به این سود دارد. این دیدگاه که اخیراً توسط مارک روته، دبیرکل ناتو نیز تکرار شد، اصرار دارد که مسکو نمی‌تواند حق حاکمیت کی‌یف برای پذیرش نیروهای خارجی را ووت کند. البته، استاندارد اصول، تأثیر چندانی در جلوگیری از اقدام نظامی روسیه در فوریه ۲۰۲۲ نداشت. تلاش‌های پیشین برای نادیده گرفتن روسیه، مانند اجلاس سال ۲۰۰۸ ناتو در بخارست که در آن از اوکراین و گرجستان برای عضویت دعوت به عمل آمد، خود زمینه‌ساز تهاجم روسیه به گرجستان تنها چند ماه بعد شد. همچنین، مدافعان سرسخت «حق انتخاب» اصل «امنیت‌بخیز پناپذیر» (ابه‌سادگی نادیده می‌گیرند؛ اصلی که آن‌هم در منشور پاریس آمده و تأکید دارد که هیچ دولتی نباید امنیت خود را به بهای به خطر انداختن امنیت دیگران تأمین کند.

برخلاف برخی گمانه‌زنی‌ها، هرگونه نیروی حافظ امنیت، تنها پس از خاتمه جنگ در اوکراین مستقر خواهد شد. بنابراین، مگر آنکه طرح‌های کنونی صرفاً یک اهرم اولیه در مذاکرات آینده با مسکو باشد، اصرار بر استقرار نیروی نظامی غربی بلافاصله پس از آتش‌بس، این انگیزه را به روسیه می‌دهد که برای جلوگیری از چنین پیامدی، به جنگ ادامه دهد. از این رو، پافشاری بر تشکیل چنین نیرویی در مقابل مخالفت‌های مکرر روسیه، نشان می‌دهد که درخواست‌های اروپا برای آتش‌بس، کاملاً صادقانه نیست.

با در نظر گرفتن این حقایق، به نظر می‌رسد درخواست‌های اروپا برای آتش‌بس نه از سر اعتقاد، بلکه برآمده از مصلحت سیاسی است. هدف واقعی طرح‌های کنونی ائتلاف برای استقرار نیرو پس از جنگ، ممکن است تخریب امکان هرگونه مذاکره موفق برای پایان دادن به درگیری‌ها باشد. این رویکرد با دیگر جنبه‌های سیاست فعلی اروپا، مانند تهدید به تحریم‌های بیشتر علیه روسیه بدون ارائه پیشنهادی واقع‌بینانه برای کاهش آن‌ها به عنوان یک اهرم تشویقی، هم‌خوانی دارد.

این نتیجه‌گیری نباید غافلگیرکننده باشد. هر چند اوکراین ممکن است به تدریج در میدان نبرد متحمل شکست شود، اما نخبان امروز اروپا عمدتاً بر این باورند که یک «توافق بد» برای پایان جنگ از ادامه خود جنگ گزینه بدتری است. شاید اروپاییان معتقدند که اوکراین آنقدر مقاومت خواهد کرد تا تلفات روسیه سرسام‌آور شده و اقتصادش فروپاشد. یا شاید از افول جایگاهی می‌هراسند که یک عقب‌نشینی و صلح از سر مصالحه با روسیه به همراه خواهد داشت. از منظری بدبینانه‌تر، حتی اگر روسیه خطوط دفاعی اوکراین را در هم بشکند، این امر می‌تواند به تقویت اتحاد اروپا کمک کرده و سرانجام افکار عمومی را برای افزایش هزینه‌های دفاعی متقاعد سازد؛ در حالی که مسکو در هر صورت قادر به کنترل اوکراینی‌نارام نخواهد بود.

رهبران اروپایی باید پیش از پافشاری بر این منطق، عمیق‌تر تأمل کنند. تفاهم‌نامه اخیر خط لوله «قدرت سیبری ۲»، در صورت اجرا، می‌تواند با انتقال گاز غرب سیبری به چین (گازی که می‌توانست به بازارهای اروپایی اختصاص یابد)، چرخش بلندمدت روسیه به سوی شرق را تثبیت و نهادینه کند. علاوه بر خطر تشدید تنش نظامی، یک جنگ فرسایشی و گسست متعاقب آن در روابط اقتصادی روسیه و اروپا، پیامدهای راهبردی به همراه خواهد داشت که هنوز قطعی نشده‌اند و اجتناب از آن‌ها هوشمندانه‌تر است.

محمدحسین لطف‌اللهی

خبرنگار بین‌الملل

ورود پهپادهای روسیه به خاک لهستان از مرز بلاروس در هفته گذشته و واکنش ناتو نشان داد که چگونه به آسانی دامنه جنگ می‌تواند از اوکراین فراتر رود و سرتاسر اروپا را درگیر کند.

بامداد چهارشنبه ۱۰ سپتامبر، جنگنده‌های لهستان، هلند و ایتالیا به همراه سامانه‌های دفاع هوایی پاتریوت ارتش آلمان تلاش کردند در عملیاتی مشترک، ۱۹ پهپاد روسی را که وارد خاک لهستان شده بودند، رهگیری کنند. این نخستین باری نبود که پرنده‌های روسی وارد محدوده ناتو می‌شدند اما نخستین باری بود که نه ارتش لهستان بلکه مجموعه‌ای از نیروهای ناتو شامل ارتش لهستان به اقدام روسیه پاسخ می‌دادند.

مارس ۲۰۲۵، لاشه‌های چند پهپاد روسی در رومانی پیدا شد. سال ۲۰۲۲ نیز ورود پهپادهای روسیه به مرز اوکراین و لهستان باعث شد تا پدافند اوکراین مجبور به شلیک شود و خطای پدافند اوکراین به کشته شدن دو لهستانی منجر شد. عملیات اخیر روس‌ها اما تا حد زیادی متفاوت از عملیات‌های گذشته بود. به باور مقام‌های لهستانی و کارشناسان دفاعی، عملیات اخیر روسیه در خاک لهستان نه یک اتفاق تصادفی و ورود ناخواسته به خاک این کشور، بلکه اقدامی عمدی و تحریک‌آمیز به نظر می‌آمد.

رادوسلاو سیکورسکی، معاون نخست‌وزیر و وزیر امور خارجه لهستان روز چهارشنبه در یک سخنرانی در این باره اظهار کرد: «اگر بحث یک یا دو پهپاد باشد، ممکن است که پای خطای فنی و محاسباتی در میان باشد اما وقتی از ۱۹ پهپاد صحبت می‌کنیم، قابل تصور نیست که این امر تصادفی باشد.» ارزیابی سایر اعضای ناتو نیز مشابه ارزیابی لهستانی‌هاست. بوریس پیستوریوس، وزیر دفاع آلمان در گزارشی به اعضای پارلمان این کشور گفت که پهپادهای روسی عامدانه و آشکارا در مسیر ورود به لهستان بودند و برای رسیدن به اوکراین نیازی نداشتند که از این مسیر عبور کنند. یک سخنگوی دولت آلمان نیز با «جدی» خواندن نقض حریم هوایی لهستان توسط پهپادهای روسی اظهار کرد که این امر نشان می‌دهد روسیه در حال «آزمودن اراده اروپا» است.

مارک روته، دبیرکل ناتو گفته است که تحقیقات کامل درباره این موضوع در جریان است اما «چه عامدانه و چه سهوی، اقدام روسیه قطعاً بدون ملاحظه و خطرناک بود.» در فاصله کوتاهی بعد از ورود پهپادهای روسی به خاک لهستان، به درخواست ورشو ماده ۴ ناتو فعال شد. ماده ۴ ناتو یک سازوکار مشورتی است که به هر یک از کشورهای عضو اجازه می‌دهد زمانی که احساس می‌کنند تمامیت ارضی، استقلال سیاسی یا امنیت‌شان مورد تهدید قرار گرفته است، خواستار برگزاری جلسه مشورتی با سایر اعضا شوند. این ماده ابزاری دیپلماتیک برای مدیریت بحران و کاهش تنش‌ها پیش از وقوع درگیری‌های جدی‌تر است. برخلاف ماده ۵ که به دفاع جمعی می‌پردازد و حمله به یک عضو را حمله به همه اعضا تلقی می‌کند، ماده ۴ به‌طور خودکار منجر به اقدام نظامی نمی‌شود. هدف اصلی آن، فراهم کردن بستری برای گفت‌وگو، تبادل اطلاعات و هماهنگی‌های احتمالی میان متحدان است. دولت لهستان معتقد نیست که این اقدام روسیه باعث شده لهستان هم وارد جنگ شده باشد اما دونالد توسک، نخست‌وزیر این کشور می‌گوید «ما از زمان پایان جنگ جهانی دوم هیچ‌گاه تا این حد به جنگ نزدیک نشده بودیم.»

▼ موضع روسیه چیست؟

ورود پهپادهای روسی به حریم هوایی لهستان در شرایطی اتفاق افتاد که مسکو حمله هوایی گسترده‌ای را علیه اوکراین پیش می‌برد. ساموئل بندات، تحلیلگر نظامی موسسه CNA در این باره به وکس گفته است: «روسیه در آن شب از پرتابه‌های زیادی شامل ۴۱۵ پهپاد علیه اوکراین استفاده کرد. این امکان وجود دارد که سیستم‌های جنگ الکترونیکی اوکراین در کنار خطاهای فرماندهی و کنترل روسیه خطاهایی را در مسیر حرکت پهپادها باعث شود و به ورود آن‌ها به خاک کشورهای همسایه بینجامد. اما تعداد پهپادهایی که روز چهارشنبه وارد لهستان شدند غیرمعمول است.»

وزارت امور خارجه روسیه در بیانیه‌ای که روز چهارشنبه ۱۰ سپتامبر منتشر شد، ادعاهای مطرح‌شده درباره نقض حریم هوایی لهستان توسط پهپادهای روسی را بی‌اساس خوانده و اعلام کرده که دولت لهستان در پی «تشدید بحران اوکراین» است: «وزارت دفاع روسیه به صراحت تأکید کرده است که این حمله هیچ هدفی را در خاک جمهوری لهستان شامل نمی‌شده است و برد پهپادهایی که به تأسیسات صنعت دفاعی اوکراین حمله کردند و به گفته ورشو، وارد حریم هوایی لهستان شده‌اند، کمتر از ۷۰۰ کیلومتر است. این حقایق، افسانه‌هایی را که لهستان بار دیگر برای تشدید بحران اوکراین منتشر می‌کند، باطل می‌سازد.»

در این بیانیه روسیه آمادگی خود را برای گفت‌وگو با لهستان برای جلوگیری از تشدید تنش‌ها اعلام کرده است؛ «علی‌رغم تناقض آشکار در اتهامات ورشو، و در راستای تلاش

یک دیپلمات ارشد لهستانی که مایل به افشای نامش نبود به «هم‌میهن» می‌گوید: «تاکنون اتفاق خیلی چشمگیر یا ترازیکی رخ نداده است. روس‌ها در حال آزمودن قدرت دفاعی و مقاومت روانی ما و همچنین انسجام ناتو هستند. آنها تلاش می‌کنند ما را مرعوب کرده و با ایجاد وحشت اختلافات را در جامعه ما تشدید کنند. فکر نمی‌کنم قصد جدی برای حمله به ما داشته باشند، اما مسئله این است که آنها در حال بازی با یک نارنجک هستند و ممکن است در دستان خودشان منفجر شود.»

برای شفاف‌سازی کامل این حادثه برای تمام طرف‌های علاقه‌مند به جلوگیری از تشدید بیشتر اوضاع، وزارت دفاع فدراسیون روسیه آمادگی خود را برای برگزاری رایزنی در این خصوص با وزارت دفاع جمهوری لهستان اعلام کرده است. وزارت امور خارجه روسیه نیز آماده مشارکت در این تلاش‌ها است.»

▼ کدام پهپادها وارد خاک لهستان شدند؟

بر اساس گزارش‌های اولیه، پرنده‌هایی که روز دوشنبه وارد حریم هوایی لهستان شدند از نوع گران ۲ (نسخه روسی و ارتقایافته شاهد ۱۳۶) و گربرا (نسخه دیگری مبتنی بر طراحی شاهد) بودند. سازمان اطلاعات نظامی اوکراین (HUR) می‌گوید گران ۲ بردی معادل ۲۵۰۰ کیلومتر دارد اما روسیه تغییرات زیادی در نسخه‌های مختلف این پهپاد اعمال کرده و به همین دلیل در نسخه‌هایی که سرچنگی سنگین‌تری دارند، برد مفید پهپادها حدود ۴۰۴ مایل (۶۵۰ کیلومتر) است.

گربرا (Gerbera) یک پهپاد ارزان قیمت و دوربرد است که به گفته نهادهای اطلاعاتی اوکراین، از موادی مانند تخته سه‌لا و فوم ساخته شده و در تأسیسات «یلابوگا» در روسیه مونتاژ می‌شود. این پهپاد دارای طول بال ۲/۵ متر، حداکثر وزن ۱۸ کیلوگرم، حداکثر سرعت ۱۶۰ کیلومتر بر ساعت، حداکثر برد ۶۰۰ کیلومتر و یک موتور کوچک در قسمت عقب است که یک ملخ چوبی را به چرخش در می‌آورد. تحلیلگران اوکراینی و غربی می‌گویند روسیه از پهپاد گربرا به عنوان روشی ارزان برای اشباع کردن پدافند هوایی اوکراین استفاده می‌کند. این پهپاد می‌تواند به‌عنوان یک طعمه برای منحرف کردن توجه پدافند هوایی از پهپادهای بسیار گران‌تر «گران ۲» که حامل کلاهک‌های جنگی قدرتمند هستند، استفاده شود. فابیان هینز، پژوهشگر موسسه بین‌المللی مطالعات استراتژیک، گفت: «پهپادهای گربرا معمولاً به عنوان بخشی از ترکیبی از سامانه‌ها به کار گرفته می‌شوند. بنابراین، این امکان وجود دارد که در این تهاجم، سامانه‌های دیگر پهپادی

آزمون و خطای

چرا پهپادهای روسی حریم ه

(وسایل نقلیه هوایی بدون سرنشین) نیز حضور داشته‌اند که ما هنوز لاشه آنها را ندیده‌ایم.»

دولت اوکراین مدعی است که پهپاد گربرا در روسیه با استفاده از کیت‌های تأمین‌شده توسط شرکت چینی «اسکای‌واکر تکنولوژی» (Skywalker Technology) مونتاژ می‌شود. برد این پهپادها، حتی با در نظر گرفتن بیانیه وزارت دفاع روسیه درباره برد زیر ۷۰۰ کیلومتری آن‌ها به عنوان یک حقیقت، به اندازه‌ای است که امکان دسترسی آن‌ها به مناطق مرزی لهستان وجود دارد. شهر بریانسک واقع در غرب روسیه یکی از مراکزی است که اوکراینی‌ها مدعی هستند روسیه از آن به عنوان پایگاهی برای شلیک پهپادهایش استفاده می‌کند و این شهر فاصله‌ای کمتر از ۶۵۰ کیلومتری تا مرز لهستان دارد، در نتیجه نمی‌توان استدلال روس‌ها برای رد ادعای لهستان را پذیرفت.

▼ هدف روسیه چه بود؟

به جز برخی تحلیلگران روس که همسو با وزارت دفاع این کشور، ورود پهپادهای روسی به حریم لهستان را انکار می‌کنند، بیشتر تحلیلگران «تست پدافند هوایی ناتو» و «آزمودن اراده ناتو» را انگیزه‌های اصلی مسکو برای این اقدام می‌دانند.

یک دیپلمات ارشد لهستانی که مایل به افشای نامش نبود در این باره به «هم‌میهن» می‌گوید: «تاکنون اتفاق خیلی چشمگیر یا ترازیکی رخ نداده است. روس‌ها در حال آزمودن قدرت دفاعی و مقاومت روانی ما و همچنین انسجام ناتو هستند. آنها تلاش می‌کنند ما را مرعوب کرده و با ایجاد وحشت اختلافات را در جامعه ما تشدید کنند. فکر نمی‌کنم قصد جدی برای حمله به ما داشته باشند، اما مسئله این است که آنها در حال بازی با یک نارنجک هستند و ممکن است در

نیروهای پلیس و ارتش لهستان در حال بازسازی خانه‌ای در روستای وی‌راینی-ژلادر شرق این کشور که بر اثر اصابت بمبارانی یک پهپاد سرنگون شده ویران شده است. عکس: Getty Images